

Ölümünün 30. yılında

Tarih adam: İbnülemin

Taha Toros

1

BAŞLARKEN

Yeni nesiller için İbnülemin adı, bir eski zaman adamını hatırlatır.

Yaşı doksana yaklaşırken ölen İbnülemin Mahmut Kemal İnal bir "tarih adam"dır.

Milletimizin nadir yetiştirdiği — dünya çapında— bir biyograf ve bibliyograf idi.

Tanrı'nın lütfu olarak ögünülecek güçlü bir hafızası, keskin zekâsı gecesi gündüzü olmayan çalışkanlığı, ileri yaşımdan umulmayan hareketli hayatı; yakın tarihmize, edebiyatımıza, yazı ve musiki sanatımıza derin vukufu ile sağlam kaynaklar yaratmış bir abide adamıdır. Otuz yıl önce, 25 Mayıs 1957 günü kültür dünyamızdan ayrıldı. Sağlığında onun için tasarladığım

bir kitap hazırlığına —tevazuundan kaynaklanan bir nazlanış içerisinde— razı olmuştur.

1930'lardan ölümüne kadar geçen 27 yıllık izlenimlerimi, fıkralarıyla, nükteleriyle, defterlere, günü gününe işleştirdim.

Arşivimde çoğunluğunu Ankara'da oturduğumuz yıllarda gönderdiği mektuplardan kırk kadarıyla, hakkında yazılan ve söylenen konuları kapsayan zarflar dolusu doküman bulunuyor.

Onun çevresinde yaşamış, sevgisini kazanmış, kültür, sanat ve aydın kişilerden bugün pek azı aramızdadır. En çok bilgi ve belgelere sahip bir kişi olarak kendisi hakkında "Milliyet" için kaleme aldığım bu özette, daha çok anılara dayanan izlenimlere, kendisinden dinlenen nükte ve fıkralara yer verilmiştir. T. T.

İBNÜLEMİN'DEN SEÇME FIKRALAR

HANGİ HANE?

Mahmut Kemal Bey, yakın dostu Prof. Kâzım İsmail Gürkan'ın İstanbul Üniversitesi rektörlüğüne seçilmesine pek memnun olmuştu. Bu olayı kutlamak için bir ahabının evinden-onu telefonla aratmış. Evine muayenehanesine, hastaneye, rektörlük makamına ve onun bulunabileceği her yere telefon ettirmiş. Hiçbirinde bulamamış. Sonunda —şağı yukarı— şu yolda bir mektup göndermişti:

"Rektörlüğe intihabınızı tebrik sadedinde, rektörhaneye telefon ettim; bulamadım. Sırasıyla, devlethaneye, hastahane, muayenehaneye telefonlar ettim bulamadım. Aceba siz, bu hanelerden gayri, hangi hanelerde bulunursunuz?"

DENİZ KIZI

Mahmut Kemal Bey'in musiki gecelerine kadınlar katılmadı. Ancak kendisi, kadın sanatçıları özel olarak evine davet eder veya onların davetlerine takılmak suretiyle sazlarını ve şarkılarını dinlerdi. Bunlar arasında en çok takdir ettiği sanatkar Lâmia Karabey'di.

Tarihçi merhum Mükrimin Hallî'e göre, İbnülemin Mahmut Kemal Bey, bir dönemin ünlü kadın şarkıcısı olan "Deniz Kızı Eftalya"ya âşık olmuş!

Galiba 1934'lerde Mahmut Kemal Bey'i şimdiki Hilton Otel'i'nin yerinde bulunan yazlık (Belvü) gazinosuna götürmüş. (Deniz Kızı Eftalya) Hanım o yıllarda hoparlörsüz olarak gür sesiyle şarkılar söylerdi. Eftalya sahneye çıkmış ve çevreyi inleyen meşhur şarkısını okumuş. İbnülemin büyük bir hayranlıkla şarkıyı dinlerken,

yanında oturan, Reşit Paşazade Salih Bey kulağına eğilerek,

—“Beyefendi dikkat ediyor musunuz, sesi dalgalanıyor!” demiş.

Mahmut Kemal Bey:

—“Tabi. Deniz kızı olurda dalgalanmaz mı?” karşılığını vermiş.

3 ŞEY ÇEKTI

Şair Abdülhak Hamid'in vefatı üzerine "Merhum hayatta çok çekti" diye eseflenen birine karşı Mahmut Kemal Bey, şu karşılığı verdi:

—“Hamit Bey, hayatta "çok" değil. Yalnız "üç şey" çekti. Akşamın mey, buldukça sineye düber, hazineden de para!”

HIRSIZA CEVAP

Muallim Naci'den naklen, Mahmut Kemal Bey şu fikrâyı anlattı:

—Bir hırsız, geceyarısı, bir fakirin evine girmiş. Bir türlü çalacak eşya bulamamış. Gürültüden uyanan ev sahibi, hırsıza şöyle seslenmiş:

—“Be herif, senle gece karandığında aradığını biz gündüz aydınlığında arıyoruz da bulamıyoruz.”

***

Evkaf Nazırı Galip Paşa, İbnülemin Mahmut Kemal Bey'e: "Eyüp'te kaçınmaya gelmez. Koynundan para çıkarıyor zannıyla dilencilere adamını üstüne hücum ederler" demiş.

Yıldız Sarayı'nın tüm jurnallerini inceledi

İbnülemin Mahmut Kemal kendisini anlatırken "Şair olabilmek için âşık olma gereğini anladım. Esasen gayet hassas, aşk ve şevke fazla meyilli olduğumdan, aşk ve şevke yönelmekten ürktüm. Çünkü âşık olmak isterken mâşuk olmak tehlikesi çıkabilirdi" der

BİR asra yaklaşan ömre ve bu ömür içerisinde, kendi alanında beş asırlık bilime sahipti. Korkunç denilecek bir hafızası, projektör gibi zekâsı, hikmet dolu nükteleri vardı.

Mahmut Kemal Bey, milletimizin nadir yetiştirdiği, orijinal tarihçilerinden. Türk hattatlarının nâdide eserleriyle süslü tarihî konağında, Türk musikisinin sihirli nağmeleri 80 yıl boyunca, her hafta yaşatılmıştı.

Bu konak biyografisi, tarih ve edebiyat alanında tek profesör olan bir akademiydi.

İbnülemin'in kafası ve kalâmî bir anahtar-ı kl, bununla mevcut zengin hazinesini açar ve istediği kadarnı saçardı. Bu bilim hazinesi dağıtılmakla bitmeyecek kadar dopdoluydu. Vaktiyle Âsar-ı İslamiye Müzesi müdürü iken, ziyarete gelen iki oryantalist, memleketlerini döndükten sonra, izlenimlerini şu satırlarla ifade etmişlerdi:

"Bu müze pek kıymetli eserlerle doludur, müdürü İbnülemin Mahmut Kemal Bey'le iki saat görüştüğümüzden sonra anladık ki, müdürünün kafası müzeden de kıymetli bir müzedir."

Uzun ömrünün her gününü ilme hasreyleyen Mahmut Kemal, üç basamaklı bir kale gibiydi. Onun ölümüyle bir devir kapanmış oldu.

Mahmut Kemal Bey, yaşadığı ve yaşattığı bir devri beraberinde götürdü.

Neşrettiği ve edemediği pek çok orijinal bilgiler ve belgeleri vardı. Yeni harflerle basılanlardan 2352 sahife tutan on üç ciltlik "Son Asır Türk Şairleri", 2194 sahife tutan on dört ciltlik "Son Sadrazamlar" ve 840 sahifelik "Son Hattatlar" birer biyografi şaheserleridir.

Musiki tarihmize ait olup-basının bitimini göremediği son eseri: "Hoş Sada"da ayrı bir şaheserdir.

Üstadın bibliyografya sahasındaki şöhreti tüm İslam ve Batı âlemline yayılmıştı. Bir oryantalist onun için, "Ölüleri yaşatan adam" demişti. Mahmut Kemal Bey'in ölümünün üzerinden otuz yıl geçti. Kendi alanında, dalima yaşayan bir adam olarak anılmaktadır.

800 SANDIK BELGE

İbnülemin, eşsiz bir müverrih, ayaklı bir kütüphane ve bir tarih adamı. 1908 Meşrutiyeti'nin ilanı ve 1909 Nisan ayında Sultan Abdülhamid'in tahtından düşürülmesi üzerine, Yıldız Sarayı'nın tüm tarihi belgeleri, yazışmaları ve sayıları rakamlara sığmayan jurnalleri onun tarafından incelendi. Mahmut Kemal Bey hükümetçe bu işte görevlendirilirken, kabinede hakkında şu sözler söylenmişti:

"Şayet Yıldız'a verilen jurnaller içerisinde babası Emin Paşa'nın veya kendisinin yazdıkları zuhur ederse, evvela onları meydana çıkaracağına büyük güvenimiz vardır."

Rahmetli üstadın bu konuda tetkik ve tas-

Ünlülerle üç ünlü edebiyat mensubunun, dönemin Milli Eğitim Bakanı ile çekilen hatıra fotoğrafı. (Soldan sağa), Halit Ziya Uşaklıgil, Hasan Âli Yücel, şair Mehmet Emin Yurdakul, İbnülemin Mahmut Kemal İnal.

nif eylediği evrak 800 sandık civarındaydı. Bunları 6 yıl süreyle inceledi.

Kendisi uzun müddet devletin en önemli ve mahrem vazifelerinde bulunmuştu. On altı yaşında Bâbali'ye girdiğini, 16 sadrazamın mailyetinde çalıştığını ve hepsinden de takdirle iltifat gördüğünü anlatırdı.

Ölümlü sonuçlanan bir ameliyat için Cerrahpaşa Hastanesi'ne yattığı gün ziyaretine gitmişim. Bana dedi ki:

"Ecel geldikte falde vermez, Tedavi eylese hatta Azrail..."

AŞK VE ŞEVKE MEYİLLİ

Mahmut Kemal Bey, 1870 yılında, Ramazan'ın ilk cumasında doğdu. Bugünkü Fen ve Edebiyat fakültelerinin bulunduğu yerde, vaktiyle yanan Zeynep Hanım Konağı'nda büyüdü.

Babası Emin Paşa'yı (1833-1908) da yadettirme vesile olması amacıyla (İBNÜLEMİN) lakabını taşıyan Mahmut Kemal Bey, kendisini şöyle anlatırdı:

"Pek zaif doğmuşum. Çok asabî ve erken-ce müteessir olmam ve ince kalpli yaratılışım dolayısıyla, ailem beni itina ile büyütmüş... Küçük yaşta din, ahlak, felsefe, edebiyat, siyaset ve tarih ile ilgili konulara merak sardım. 13-14 yaşlarındayken şiir söylemeye heves ettim. Şair olabilmek için âşık olma gereğini anladım. Esasen gayet hassas, aşk ve şevke fazla meyilli olduğumdan, aşk ve şevke yönelmekten ürktüm. Çünkü âşık olmak isterken, mâşuk olmak tehlikesi zuhur edebilirdi! Yaşım büyüdükçe şiir namına bazı vezinli kelimeler söyledimse de, devamlı meşgul olamadım..."

Biyografisiyle ilgili olarak, bana not ettirdiği bilgiler arasında, uğradığı haksızlıkları, felâketleri ve saadetlerini şöyle dile getirmişti:

"Âmirlerimden ve maiyetimdekilerden düşmanlar peyda ettim. Ama hiçbir zaman, Rabbimin lütfu ve keremiyle, zarurete düşmedim. Bir kapı kapansa, diğeri açıldı..."

İstanbul'un işgali günlerinde, Beyazıt'taki konağımız kâfirler tarafından işgal edildi. Kütüphanemdeki nadide eşya ve kitaplarımdan bir kısmı yağma edildi. Yakacak'taki köş-kümüze de askerler tarafından tahrip edildi..."

15 Mayıs 1919 günü düşmanın İzmir'i işgal ettiği gün, İstanbul'daki Fransız işgal kumandanlığının emriyle, Mahmut Kemal Bey'in Beyazıt'ta, Mercan'daki konağı da işgale

uğradı. Mahmut Kemal Bey evinden çıkartıldı. Konak Fransız askerlerine tahsis edildi. Olay üzerine ünlü edip Süleyman Nazif, gönderdiği mektupta, onu şu sözlerle teselli etmişti:

"... Kâfirler kalbine giremediler, sadece evine girdiler..."

ÖĞRENİMİ VE KİŞİLİĞİ

Mahmut Kemal Bey'in çocukluk dönemi, babasının Anadolu'da muhtelif sancaklardaki mutasarrıflıkları sırasında geçti. Kozan'da Şeyh Fani Hoca'dan Arapça ve Farsçada öğrendi. Reji Müdürü Leon Efendi ile Aram Efendi'den Fransızca dersleri aldı. İstanbul'da Fatih müderrislerinden şair Mehmet Akif'in babası İpekli Tahir Hoca'dan ve Trabzonlu Hacı Hüseyin Efendi'den dersler aldı. Bir müddet medreseye devam etti, Mülkiye'ye girip çıktı. Fahri olarak Hukuk'a devam ettiyse de yüksek tahsil yapamadı. Ancak, kendiliğinden zekâsı ve kabiliyeti ile kendisini eğitti. Tanınmış bilim adamlarının toplantısına katılarak onların kültürlerinden yararlandı.

Mahmut Kemal Bey dağarcığındaki zenginliklerden, kendisine gösterilen meftunluk ve büyük saygıdan gururlanan bir kişi değildi. Davranışında büyük bir tevazu, yaşamında sadelik vardı. Başını daima kapalı tutmak isterdi. Temmuz ayı gelmeden giydiği cüppeyi andıran pardösüyü çıkarmazdı. Kış ayları yakası kürklü kalın palto giyerdi. Bol pantolonu tercih eder, ütüsüne itina göstermezdi.

Yatarken daima entari giyer, hastalığı sırasında gelen doktoruna hariç, kimseye entarili görünmezdi. Pijamayı hiç sevmeydi. "İnsan kazara yellenecek olursa, kokusu bunun neresinden çıkacak" derdi. Hayatında iki kez pijama giymişti. Bir keresinde 1946 yılında Necmettin Molla ile Dr. Nihat Reşat'ın aracılığıyla İtalyan Hastanesi'ne yatırıldığı zaman, bir de ölümüyle sonuçlanan Cerrahpaşa Hastanesi'ne yatışında pijama kullanmıştı. Mahmut Kemal Bey şal hırka giyerdi. Başında siyah saten takkesi bulunurdu. Eski usul köstekli saat kullanırdı. Kendi yemeklerini kendisi yapar, bulaşıklarını kendisi yıkar-
dı.

ÖYLE BİR KONAK Kİ...

Beyazıt'tan Mercan'a geçilirken, şimdi yerinde "İbnülemin Mahmut Kemal Vakfı" bu-

lunan Mühürdar Emin Paşa Sokağı'nın 13 numaralı konağı bugün artık yok.

Bir tarih, bir sanat ve edebiyat akademisi niteliği ile, bir asra yakın hizmet veren bu konağın tavanlarında yaşamış olan sihirli nağmeler, anılarda kaldı.

Sadrazamlar, şeyhülislamler, valiler, nazırlar, sefirler, şairler, müzisyenler, hattatlar, hatta meşhur oryantalistler bu konağın konukları olmuşlardı. Bu konak bir akademi, bir konservatuvar, müşküllerini halletmek, bilgilerini arttırmak için ziyaret edenlerin bir semineri, bir kültür ocağı idi.

Odalarının ve sotalarının duvarları tavanlarına kadar ünlü hattatların levhaları, vazoları, fağfurlar, hatıra resimleri ve müzelik eşyalarla doluydu. Üstadın çalışma odası ikinci katta, bahçeye bakardı. Misafir salonu, sokağa bakan ve hiçbir zaman açılmayan pencereleriyle, çalışma odasının bitişiğindedi. Üstadın kütüphanesi konağın üst katındaydı. Buraya, kendisinden başka, kimse giremezdi. Bu konakta seksen yıla yakın olmak üzere her hafta musiki toplantıları yapılmış, edebiyat sohbetleri ile günün konuları konuşulmuştu. Bu zevkine doyulmaz pazartesilerlerinin tek hatibi Mahmut Kemal Bey'di.

Uzun burnunun ucundan bakan fırl fırl gözleri, sanki musiki nağmelerinin temposuna uyar gibi saniyeden saniyeye değişen mimikleriyle, İbnülemin konuşmalarına, bir eski zaman havasını yaşatırdı.

SOHBET TOPLANTILARI

Kış, yaz bu konakta devam eden pazartesiler geceleri sohbetlerine gelenler ilmi hüviyetlerine, yaşlarına dostluk ve vefa derecesine göre ölçülü biçimlerde karşılırlar, kendileri uygun koltuklara ve iskemlelere oturtulurdu. Toplantıda, sevmediği kişileri veya zevzeklik yapanları karşılamada pek aldırış edilmezdi Mahmut Kemal Bey, bunlara başıyla şöyle kapıya yakın iskemleler gösterirdi. Sevdiklerini, hele, uzaktan gelen dostlarını esprili sözlerle karşılar, yerinden kalkar bazılarını elini öptürür, bazılarına da öptürmeden, elini geri çekerdi.

Üstadın garip bir huyu vardı. Bu toplantılarda genellikle konukları birbirine tanıtmazdı. Bu salonda yıllarca karşılaşmış ve aşinalık peyda etmiş profesörler, doktorlar, müzisyenler, edipler, şairler, tarih ve edebiyat mensupları birbirlerinin adlarını konaktan çıktuktan sonra, sokakta öğrenirler ve bu konaktaki havanın etkisiyle birbirleriyle derin bir dostluk içine girerlerdi.

ÖRNEK BİR BAĞIŞ

İbnülemin Mahmut Kemal Bey, ölçüp biçerek ve yıllarca düşünerek, milletimizin asaletine yakışan örnek bağışlarda bulundu. Birer kaynak âbide olan basılmış eserlerinden sonra, zengin kütüphanesini İstanbul Üniversitesi'ne, tarihi konağını da "İlim Yayma Cemiyeti"ne bağışladı. Eli sıkı bir kişi olarak maşından, telif haklarından biriktirdiği paralarla sağladığı altınları, hayır, şefkat ve kültür kurumlarına dağıttı.

Kütüphanesini, antika eşyalarını, değer biçilemeyen hat koleksiyonunu, Türk gençliği için İstanbul Üniversitesi'ne bağışlaması dolayısıyla, İbnülemin için Mart 1953'te görkemli bir tören düzenlendi. Mahmut Kemal Bey'in bu bağışı, kültür hayatımızda yankılar uyandırdı. Türkiye'de bu derece anlamlı bir kültür bağışı yapılmamıştı.

**VARIN:
KADINSIZ BİR YAŞAM**

Ölümünün 30. yılında

Tarih adam: İbnülemin

Taha Toros

2

Kadınsız bir yaşam

● Yazar Dr. Fahri Celal, İbnülemin için, "Hiçbir kadının eli, onun güzel alınına değmemiştir. Hiçbir kadın, onun saçlarını okşamamıştır. Öylesine yapayalnız, gölgesiz yaşamıştır" der

AHBAPLARINDAN birinin kızı nişanlanmıştı. Mahmut Kemal Bey ile ailece tanışıyorlardı. Musiki toplantılarına da sıkça gelen bu adam, daima, gürül gürül yanan sobanın yakınında oturur, hiç söze karışmaz, çelebi bir kişiydi. Toplantımızın birinden ayrılırken Mahmut Kemal Bey'i ve bu arada bizleri evine, çaya davet etti. Bazıları başka işleri olduğundan özür dilediler, dört kişi olumlu cevaplar verdi. Bu 4 kişi, belirlenen günde, Mahmut Kemal Bey'in konağında buluşup hep birlikte çaya gittik. Çifte çaylar içildi. Türü türü ev tatlıları yenildi. Toplantıda ev sahiplerinin akrabalarından, komşularından bir hayli kadın da vardı. Bu hanımlar arasında, başka bir davette —Mahmut Kemal Bey'in tanışmış olduğu— laubali, fazla boyalı, lüzumsuz gülüşlerle dolaşan ve yalışarak erkeklerin de kendi aralarındaki konuşmalarına karışan, bir hanım vardı.

Dağılıma saati geldiğinde ev sahibi: —"Olmasın" dedi. "Mersin'den turfanda portakallar geldi. Lütfen onun da tadına bakacaksınız."

Ortalıkta —sanki evin sahibiymiş gibi— dolaşan yalışik kadın:

—"Öyleyse beyefendinin portakalını ben soyacağım" dedi.

İbnülemin, kadının soyup önüne koyduğu portakalı yemeyi. Ev sahibi ve eşl yalvarır derecede rica ettilerse de, Nuh dedi, peygamber demedi.

Misafirlikten ayrılıp tramvayın yolunu tuttuk. Tahsin Bey:

—"Beyefendi, portakalı yememenizden dolayı, ev sahipleri çok alınlardı" biçiminde konuşarak, özünü belirtti. İbnülemin hiddetle:

—"Rast geldiği her erkeğe soyunan kadının soyduğu portakalı ben yemem!" dedi.

Meğerse, Mahmut Kemal Bey, portakalı soyan ve ortalıkta yalışarak dolaşan kadının mecerali mazisini biliyormuş...

MUSİKİ TOPLANTILARI

Karlı, tipik bir geceydi. Sanırım gecenin konukları arasında Burhan Felek, Behzat Budak, Vasfi Rıza, Fethi İsfendiyaroğlu, Mürkrimin Halil, Kâzım İsmail, o dönemin —bugünkü gibi— ünlü musiki yıldızlarından Dr. Nevzat Altı ile Dr. Alaettin Yavaşca da hazır. O gecenin makamı (İsfahan) idi. Tipik şiddetlendikçe salonun camları titremeye başladı. Okunan şarkılar aksine, ağır tempolardan seçilmişti. Hacı Arif Bey'den Saadetin Kaynak'a kadar ünlü bestekârların güzel eserleri çalınıp söylendi. Saadetin Kaynak'ın (Farig Olmam) diye başlayan şarkısı söylenirken gecenin yarısı olmuştu. Sokak kapısının zili devamlı olarak çalınmaya başlandı. Mahmut Kemal Bey:

—"Acayip... Gece yarısında gelen kim ola?... Mutlaka meyhanesi kapanınca, sıcak bir yer aramıştır da, bizim tarafa düşmüştür!" gibi mırıdanmaları arasında Hafız Saadetin Kaynak, birkaç meslektaşıyla salona giriverdi. Onun şarkısı söylenirken salona girmesi herkesi şaşkırttı ve sevindirdi. Saadetin Kaynak geldikten sonra, aynı şarkı onun da katılmasıyla, tekrarlandı. Sâzendelerle hâneneler o kadar hoştu ki, bu defa pencerele- rin camını tipiler değil, bu sanatkârların çalgıları ve sesleri titretti.

Musiki toplantılarının birinde konuklardan biri, bilgichlik satan şarlatanlara değinerek, "Onlar kendilerini her fırsatta, basınla umuma tanıttırdılar. Siz, bunca zamanın büyük bir âlimi olduğunuz halde, niçin kendinizi, kendinizden başkasına bildirmek istemiyorsunuz?" deyince, Mahmut Kemal Bey'in cevabı şu oldu:

—"Ben, bilmek için, yıllarca okudum. Onlarsa, bilinmek için okudular."

Burada yer almışken bir konuya değineceğim ve Mahmut Kemal Bey'den bir fıkraya da ekleyeceğim:

İbnülemin, kendini tanıtmak için bir nevi pazarlamacılık yapanlara ve arkasını basına dayayanlara çok kızardı. Bir bayram sohbetinde, konu, iki profesörün âlimlik yarışında

birbirlerine karşı basındaki satışmalarına döktü. Bunların ikisi arasındaki farkı, Mahmut Kemal Bey'e sordular. "Ötekinin hiçbir şeyi yok. Beriklinin hiç olmazsa, cehli var" dedi.

Eski edebiyatımızın, tarihe dayalı, sanat dallarından biri olan ebced hüneri, Latin harf-

lerinin kabulünden sonra, işlevini kaybetmiş bulunuyor.

Bütün, bu eski edebiyat sanatını pek az kişi devam ettirebilmektedir.

Eski alfabemizin harflerini rakamlaştıran bir sistemle, bir olayın manzum olarak tarihini tespit edebileme sanatı biçiminde niteleyebileceğimiz bu usul, mazinin derinliklerinde kalmıştır. Bu usulün uygulamasında, bazen tek veya iki kelimeyle de istenilen tarihin belirlenmesi mümkün olurdu. Bu, genellikle doğumlarında insanlara verilen adların seçilmesindeki ustalıkla tespit edilirdi. Genellikle, mezar taşlarındaki ölüm tarihleriyle, cami, mescit, çeşme, hamam, v.s. gibi yapılar da (ebced) çokça kullanılırdı.

İbnülemin Mahmut Kemal Bey, bu ebced sanatını, daha çok, bir mizah olarak kullanırdı. Bu onun mizaha, hicve olan eğiliminin göstergesiydi.

Halil Ethem ile Abdulkadir İnan'ın ölümleri, Yahya Kemal'in elçiliğe atanması, Kâzım İsmail'in rektörlüğe seçilmesi, Vasfi Rıza'nın jübilesi üzerine İbnülemin'in ebcedli tarihleri meşhurdur.

Beyazıt Kütüphanesi'nin bayrak direği olarak bilinen İsmail Salp Hoca için —kitapları farelerden korumak amacıyla— beslediği kedilerden de esinlenerek yazdığı, "Yüz kedi geldi, dedi tarihini, Gitti İsmail Efendi cenneti!" beyti ünlüdür.

ERKEN SOYUNAN GELİN

Mahmut Kemal Bey, davetli olduğu nişan ve nikâh törenlerini sağlığı yerindeyse, hiç kırmazdı. Cenaze törenlerine de katılmış, hatta cenaze sahiplerinin evlerine kadar gidip başsağlığında bulunması, büyük bir vefa örneğiydi. Şayet bu gibi törenlere sağlık ve hava muhalefeti yüzünden katılamamışsa, mutlaka mektuplar göndermek suretiyle, ilgililerin sevinçlerini ve kederlerini paylaşırdı.

Bu gibi törenlerde, yerine göre, nükteler yapar, teselliler sunar moral verir, hatta keskin mimikleriyle azarlamalarda da bulunurdu. Hakkı Tarık'ın cenazesinde, uzun uzun konuşan, Müslümanlığın esaslarını da, bu cenaze töreni dolayısıyla, birkaç kere tekrarlayan imamı, hayli iğnelemiş:

—"Sen bizi yeniden Müslüman mı yapacaksınız?" demişti. Etrafını çevreleyenlere, cenazelerin uzun müddet bekletilmemesine, cemaatin fazla ayakta tutulmamasına dair, bazı din bilgilerinin görüşlerini aktarmıştı.

Mahmut Kemal Bey'le İstanbul'da iki nikâh töreninde bulunduk. Birinde, önceden haberliydik. Eşimin amca kızının nikâhıydı. Kendisini nikâh şahidi yapacaktık. Mithat Cemal Kuntay da şahitlerden diğeri olacaktı. Mithat Cemal ile arası açık olduğundan, onunla aynı masada oturmayı kabul etmedi. İkinci kere, bir başka nikâhta buluştuk. Önceden haberimiz yoktu. Orijinal kıyafeti ile anl olarak salona giriverdi. Orijinal mimikleriyle, salondakileri bir başka türü etkiledi. Söslü hanımların arasına oturdu. Hanımların da ona karşı tecessüsleri artmıştı. Etrafını saran hanımlarla konuşmaya başladı. Hatta içlerinden bir güzeline, "Eğer kocanız da fazla güzel değilse, size pek yazık olmuş!" diye laf attı!

Nihayet beklenen gelin ile damat salona girdiler. Mahmut Kemal Bey, boynunda kalın

İstanbul'un hangi semtlerinde, kimler oturmalı?

Bir dönemin çok tutulan mizah gazetelerinden olan "Akba- ba"nın eski harflerle yayımlandığı yıllarda, gazeteyi yayınlayan Yusuf Ziya ile bacanağı Orhan Seyfi, İbnülemin'e gelmişler. Yaradılış mizaha ve hicve elverişli olan üstata sohbet ederlerken, vakit geçirip gülmek ve okurlarını da güldürmek için, Mahmut Kemal Bey'den yararlanmak istemişler. Akbaba'ya konulmak üzere İstanbul semtlerinin adlarına göre buralarda kimlerin oturmaları gerektiğini sormuşlar. Yıllar sonra bu konu tekrar ele alınmış. İbnülemin, eski listesine hayli ilaveler yaparak, Yusuf Ziya'ya vermiş. Üstadımız, bu listenin müsvedesini bana armağan etmiş. Küçük tebessümlere neden olacağını umduğumuz bu listeyi aynen aktarıyorum:

Kasaplar : Etyemez'de
Arabacılar : Ahırkapı'da
Sebzeciler : Bostancı'da
Kebabçılar : Şişhane'de
Fırıncılar : Unkapanı'nda
Turşueular : Sirkeci'de
Elmacılar : Elmadağı'nda
Badanacılar : Kireçburnu'nda
Fındıkçılar : Fındıklı'da
Halıcular : Halıcıoğlu'nda
Çiçekçiler : Çiçekpazarı'nda
Tiryakiler : Çubuklu'da
Dervişler : Erenköy'de
Körler : Göztepe'de
Bebekler : Sütlüce'de

Arnavutlar : Arnavutköy'de
Zenciler : Kuzguncuk'ta
Sünnetçiler : Cerrahpaşa'da
Kandilciler : Kandilli'de
Öksürenler : İhlamur'da
Borçlular : Selamsız'da
Tespîhçiler : Mercan'da
Haremâğaları : Harem'de
Sünnetçiler : Bebek'te
Dilsizler : Bülbülçerisi'nde
Sevdalılar : Kuşdili'nde
Sarhoşlar : Küfeciler'de
Sabırlılar : Eyüp'te
Kabadayılar : Tozkoparan'da
Doktorlar : Medeni eşkiyalar : Boğazkesen'de
Sülükçüler : Büyükdere'de
Haneberduşlar : Kalender'de
Talihsizler : Güngörmez'de
Mezar bekçileri : Türbe'de
Günahkârlar : Azapkapı'da
Enfiyeciler : Akıntıburnu'nda
Maliyeciler : Defterdar'da
Dilberler : Vefa'da
Baştan çıkanlar : Yerebatan'da
Köseliler : Hekimoğlu'nda
Caniler : Paşabahçe'de
Hafifmeşrep kadınlar : Kabasakal'da
Hayvan sahipleri : Zindankapısı'nda
Şik beyler-hanımlar : Yaşmaksıyran'da
Kürkçüler : Samanpazarı'nda
Hâkimler (Yargıçlar) : Moda'da
Ayazpaşa'da
Kadıköy'de

100 yıllık fotoğraf

İbnülemin'in bu fotoğrafı 100 yıllıktır. Çalışma odasının göze ilk çarpacak yerine çivilediği bu delikanlılık fotoğrafını İbnülemin çok sevdi. Ziyaretine gelen hanımlara, "Siz, benim bugünkü halime bakmayın. Gençliğimde çok güzeldim" diyerek latifeler yapar, yukarıdaki fotoğrafını gösterirdi.

İBNÜLEMİN'DEN

ÖZLÜ SÖZLER

Konuşmalarında ve mektuplarında sık sık tekerlemeler yapan üstadın not ettiğim birkaç görüş şöyledir. Bunlara eskiler, felsefe kırntısı veya hikmet derlerdi:

"Kimsenin rızıkına olma mâni Rızıkını sonra edersin zayı."

"Akıllı, az söyler, çok dinler Ahmak, az dinler, çok söyler."

"Hak sillesinin sedası yoktur. Bir vurdu mu biç devası yoktur."

"Bedava rakı bulursa, sevaptır diye içer, Aynada cemalini görse, kendinden geçer."

"Bu, her kişi işi değil, er kişi işidir." "Ne özü'n kıymeti kaldı, ne sözün"

lar tarafından öpülmesi olayına getireceğim. Mahmut Kemal Bey, bu üç olayı, haftalık musiki gecelerinde, trajedik bir biçimde anlatır, kahkahalarla salonun tavanını titredirdi. Her üçünün de, tahrik ve kompo olduğunu eklerdi.

1926'lardan sonra İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'ni yapan George Clark'ın eşi, Doğu kültürüne tutkun, aynı zamanda İstanbul'un tipik köşelerini tualine aktaran yetenekli bir ressamdı. Türk tarihine, hat sanatına dair hayli eserler okumuştur. Bu bilgiler ışığında, sonradan adı (Türk-İslam Eserleri Müzesi'ne) dönüşürülen Süleymanlı'daki (Âsar-ı İslamiye Müzesi'ni) ziyaret etmek istemiş. Kendisine, Ankara'da —Müzenin Müdürü— Mahmut Kemal Bey hakkında ilginç bilgiler vermişler. Müzplikk olsun diye, "Ecnebi kadınlar tarafından öpülmekten de çok hoşlandığını" söylemişlerdi! İngiliz sefresi önceden randevu isteyerek, müzeye gelmiş. Mahmut Kemal Bey tarafından karşılanıp gereken izahat fazlasıyla verilmiş. Daha sonra Mahmut Kemal Bey'in odasına ikram edilen çayı içmiş. Kapıdan çıkarken, sık sık teşekkürlerini bildirmiş. Ayrılrırken de Mahmut Kemal Bey'e sarılıp yanaklarından öpmüş! Üstat, müzeyi çınlatan bir çığlık atmış!

Mahmut Kemal Bey'in başından geçen ikinci olay, Mısır prenseslerinden birinin tertipleği, iki genç kızın öpücükleridir.

O yıllarda, Erenköy'le, Selamiçeşme arası bağlar ve bahçelerle doluydu. Mısır prenseslerinden biri, o civarda kiraladığı yazlığa, Mahmut Kemal Bey'i davet etmiş. Hangi trenle geleceğini, istasyondan sonra takip edeceği yolu mektubuna koyduğu krokide göstermiş. Üstat, trenden inince krokideki tarife göre, hendekli bir iniş çıkışa yaklaşırken, önüne iki genç kız çıkmış. Yol göstermek, yarıdım etmek için Mahmut Kemal Bey'e yanaşmışlar. O, kızların bu insancılığında memnun olarak, gösterdikleri yolda ilerlemeye devam etmiş. Müzup kızlar, biraz ilerideki hendekte Mahmut Kemal Bey'i sokmuşlar, üzerlerine atılıp, biri bir yanağını, diğeri öteki yanağını, ısırıcasına, öpüp kaçmışlar! Mahmut Kemal Bey var kuvvetiyle:

—"İmdat, imdat, kızlar benim ırzıma geçiyorlar!" diye bağırmış.

Mahmut Kemal Bey'i, yükseköğretim kurumlarının düzenlediği bir baloya götürmüşler. Balonun aslının (bal oyunundan) geldiğini latife kabilinden söylerdi. Baloda üstadı, o kendine özgü kıyafetiyle gören çiftler, masasını çevrelemişler. İçlerinden güzel, fakat dudakları fazla boyalı bir hanım, tam önüne gelmiş:

—"Beyefendi, ahdım var, sizli bir kere öpeceğim!" demiş ve hemen boyalı dudaklarıyla üstadın yanaklarına boyayıvermiş. Bu satışmadan barut fiçisine dönen Mahmut Kemal Bey, keskin mimikleriyle kadına sormuş:

—"Senin kocan falan yok mu?"

—"Var efendim. İşte arkamda duran adam" deyip kocasını göstermiş. İbnülemin, bu defa adama dönmüş:

—"Beyefendi, alınınızın iki tarafında kasıntı falan hissediyor musunuz?" sorusuna adam:

—"Ne göbi efendim?" karşılığını verince, Mahmut Kemal Bey, taşi geldiğine koymuş:

—"Boynuz çıkacak yerlerde önce bir kasıntı başlar dal..."

— BİTTİ —

